

quæ exprimerent Sacramenti effectum. Hæc sententia est probabilis ; sed probabilior est opposita, quæ dicit materias et formas omnium Sacramentorum fuisse in specie determinatas a Domino : ita Merbes. Habert Juvenin. Tournely Petrocor. Concina, et alii multi cum s. Thoma (1), qui non potest negari fuisse pro hac sententia, dum dicit : *Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res quibus sanctificetur : sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in Sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur, oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.* Huic sententiæ adhæret Bened. XIV. (2), qui dicit nullum haberi fundamentum, unde probetur hæc potestas fuisse a Christo Jesu Ecclesiæ concessa, imo probatur oppositum ex Trident. sess. 21. cap. 2. ubi dicitur Ecclesiam nihil posse circa substantiam, sed tantum circa administrationem Sacramentorum. Quoad autem diversitatem Ecclesiæ græcæ et latinæ, respondetur quod traditio instrumentorum non habetur pro materia essentiali, sed accidentali, licet integrali. Et Decreto Eugenii respondemus cum Merbes. Tourn. et Conc. quod Pontifex non jam determinavit materias essentielles Ordinis, sed tantummodo instruere voluit Armenos circa ritum Ecclesiæ romanæ, cum qua cupiebant uniri. Nec valet dicere quod Eugenius non loquebatur de ritu, sed de materia ; quia respondetur quod si hoc verum esset, sequeretur certum esse quemlibet Ordinem etiam minorum, cui sigillatim Papa designavit materiam, esse Sacramentum ; sed hanc certitudinem etiam ipsimet adversarii negant (3).

16. Tertia quæstio est, quænam sit materia sacerdotii, an sola impositio manuum, an etiam instrumentorum traditio, et quænam sit forma? (1) 3. p. q. 60. a. 5. — (2) de syn. l. 8. c. 10. n. 10. — (3) l. 6. n. 12.

Tres adsunt sententiæ : 1. quæ est Fagnan. Sot. et aliorum paucorum, vult materiam esse solam traditionem instrumentorum, quæ Episcopus tradit ordinando, et formam esse verba, *Accipe potestatem offerendi sacrificium, etc.*, et hæc sola materia, et forma dicit tradi potestatem, tam sacrificandi, quam a peccatis absolvendi. Momentum totale desumunt ex Decr. Eugenii IV. ubi dicitur : *Ordo presbyteratus traditur per calicis cum vino. et patene cum pane porrectionem.* Sed hæc sententia communiter ab aliis dd. non recepta est. II. Sententia est Bellarm. Estii Scot. Layman. Salm. Coninc. Holzm. Vasq. etc., quæ vult in ordinatione sacerdotii duplicem esse materiam essentialem, dicendo per traditionem instrumentorum dari potestatem super Corpus Christi reale, nempe sacrificandi, cum forma, *Accipe potestatem* ; et per impositionem manuum tradi potestatem super Corpus Christi mysticum, nempe absolvendi a peccatis cum forma, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis.* III. Sententia quam tenent Martene Becan. Tourn. Juvenin. Petrocor. Conc. et alii cum s. Bonav. cui adhæret Bened. XIV. (4) vult utramque potestatem sacerdoti conferri per secundam impositionem manuum, nempe cum Episcopus extendit manus super ordinandum una cum presbyteris assistentibus, sicut declaratur a Trid. sess. 14. c. 3. de Extr. Unct., ubi dicitur quod ministri Extr. Unct. sunt aut Episcopi, aut sacerdotes ab ipsis rite ordinati per impositionem manuum presbyterii. Probatur hæc sententia, i. ex Trid. sess. 23. c. 2., nempe quod ex Scripturis satis docemur nos ea, quæ maxime attendenda sunt in ordinatione sacerdotum, et diaconorum ; sed ex Scripturis nihil aliud assignatum habemus pro materia Sacramenti Ordinis, quam manuum impositionem : dicendum igitur est præter impositionem (4) de Syn. l. 8. c. 40. n. 6.

nihil aliud in ordinatione esse de necessitate essentiali. Probatur 2. ex ritu græco, quo ordinantur (ut dictum est) sola manuum impositione ; cum valor Sacramentorum essentialiter dependeat ex materiis et formis a Jesu Christo institutis. Accedit etiam quod notat Bened. XIV. loc. cit. cum Martene, quod traditio instrumentorum non prius in Ecclesiam invecata est, quam a sæculo VIII. vel IX. Ad hoc aa. adversarii nihil quod respondeant habent, nisi quod relatum est in quæstione secunda, nempe quod a Domino relicta sit Ecclesiæ potestas determinandi in specie materias, et formas Sacramentorum ; sed ad hoc jam ibi satisfactum est. Quæ-

nam autem sit forma juxta hanc tertiam sententiam, alii dicunt esse verba, *Accipe potestatem, etc.* Sed forte probabilius dicunt Morin. et Tourn. esse orationem quam recitat Episcopus in præfata impositione ; et verba quæ recitat in fine in tertia manuum impositione, *Accipe spiritum*, esse dicunt tantum declarativa *Spiritus Sancti* jam accepti. Hæc tertia sententia est probabilior, sed quia secunda etiam est probabilis, saltem extrinsece, ideo illa in praxi sequenda (1). Cætera spectantia ad hoc Sacramentum, jam dictum est a principio quod notantur in *examine Ordinandorum.*

(1) l. 6. n. 749.

TRACTATUS XVIII.

DE SACRAMENTO MATRIMONII

CAPUT I.

De sponsalibus.

PUNCTUM I.

DE NATURA SPONSALIIUM.

1. *Definitio sponsalium. An pueri ante septennium, etc. Qui promittit sine animo se obligandi, aut adimplendi. Qui dolo aut errore, etc.*
2. *Si conditio dederit causam contractui.*
3. *De sponsalibus metu initis.*
4. *An promissio debeat esse mutua?*
5. *An externata signis? Quid si promittit pater pro filio presente : et quid si pro absente.*
6. *An in dubio favendum sit libertati. Qui promittit in futurum, etc. Quid si mittitur annulus, etc. An requiratur dispensatio, etc.*
7. *De impuberibus, etc. De tactibus inter sponsos.*

1. Sponsalia definiuntur : *Promissio voluntaria et deliberata, et mutua, signo sensibili expressa futuri matrimonii inter personas habiles.* Dicitur 1. *Promissio*, quia solum propositum non externatum, nec acceptatum, certe non obligat (2). Dicitur (2) n. 831.

2. *voluntaria et deliberata*, nam ad inducendam obligationem gravem, quam secum inducit promissio sponsalitia, requiritur spontanea, et plena deliberatio. Ex quo deducitur 1. quod nemo potest teneri ad sponsalia, nisi constet de suo perfecto rationis usu ; sed si constat utique ille remanet obligatus, licet esset puer, qui adhuc non explevit septennium, juxta probabiliorum, et communiorem sententiam Sanch. Coninc. Bonac. Salmant. etc. contra Palaum et alios, modo (intelligi debet) hujusmodi puer comprehendat aliquo modo onera, quæ secum affert status conjugalis. Deducitur 2. quod non remanet obligatus qui promittit sine animo contrahendi, aut sine animo se obligandi, licet cognosceret obligationem quæ ex sponsalibus oritur, ut probabilius dicunt Sanch. Pal. Laym. Less. Salm. Mazz. etc. contra Pontium Sot. Vivam etc. quia quando obligatio oritur ex propria voluntate, ubi deest voluntas, deest etiam obligatio. Et hoc valet etiam si promissio sit jurata, ut recte dicunt s. Bonaventura. s. Antonin. Sanchez Palaus

Salmant. Bon. cum s. Thoma, quia juramentum sequitur naturam promissionis (1). Secus vero dicendum, si adfuisset defloratio cum ficta promissione, ut dictum fuit *Tr. 10. n. 93.*, cum de restitutione locuti fuimus (2). Qui promittit sine animo contrahendi, at cum animo se obligandi, iste certe remanet obligatus, licet a principio ei deesset animus promissionem exequendi (3). Deducitur 3. quod non remanet obligatus qui promittit inductus vi, aut dolo alterius, aut errore circa substantiam, aut circa conditionem substantialem, ut esset cum ille expresse promitteret sub illa particulari conditione: quod ceteroquin est commune cum ceteris contractibus: vide dicta *Tr. 10. n. 124.*

2. Quæritur 1. an valeant sponsalia, cum dolus aut error sit circa aliquam conditionem, non jam substantialem, sed accidentalem, sed eam quæ causam contractui ita dedit, ut sine illa sponsus non contraxisset? Plures dd. dicunt sponsalia tunc irrita esse; sed nos oppositum ut probabilius tenuimus (4); vide dicta *Tr. 10. n. 124.* ubi diximus etiam quod pars decepta habet ceteroquin actionem ad rescindendum contractum, licet deceptio evenisset ab aliquo tertio, in scia parte, ut docet Sanch. cum Covar. et aliis; imo probabiliter dicunt Less. Laym. Spor. et Viva, quod si res integra est (ut evenit in simplicibus sponsalibus), et error sit invincibilis, in conscientia deceptus non tenetur stare contractui, ne iudicis quidem post sententiam (5). An autem stando primæ sententiæ, nempe quod talis contractus dolo dante causam contractui sit ex se irritus, eo casu etiam decipiens liber extet a sua obligatione? negamus juxta probabiliorum cum de Lug. Pal. Less. Laym. etc. contra Sanch. Pontium etc. ex generali ratione quod nemini patrocinari debet fraus sua (6).

(1) l. 6. n. 833. — (2) N. 832. — (3) N. 833. — (4) N. 835. — (5) Ibid. — (6) N. 835. v. an autem.

3. Quæritur 2. an sponsalia contracta metu injusto, gravi et ab extrinseco sint ex se invalida? Alii ut Coninch. Dicast. Viva etc. dicunt non esse irrita, sed irritanda arbitrio partis, quæ metum passa est, sicut dictum est de omnibus aliis contractibus *Tr. 10. n. 125.* Sed sententia probabilior et communissima cum Sanch. Pontio Laym. Bonac. Azor. Sa Bec. Boss. Salmant. etc. contendit esse omnino irrita, quia sponsalia sequuntur naturam matrimonii, quod certe nullum est, dum metu contrahitur; ideoque sicut nemo tenetur hujusmodi matrimonium contrahere; ita nec potest teneri sponsalibus quæ sunt medium ad matrimonium. Unde fit quod ex talibus sponsalibus nullum oritur publicæ honestatis impedimentum (7). Dictum est tamen 1. si metus est *injustus*, quia si esset justus, sicut est validum matrimonium (prout dicemus postea) ita sunt valida etiam sponsalia (8). Dictum est 2. si metus sit *gravis*: si enim metus est levis, obligant sponsalia juxta sententiam probabiliorum et communiorum Bonac. Pont. Medin. Salm. Croix Viva Mazzot. etc. (contra Nav. Less. Ronc. etc.), dum iudicatur sponte contrahere ille, qui cum possit metum repellere, cum ille sit levis, non respuit (9). Excipitur tamen, si talis metus, licet levis, dederit causam contractui, ut probabiliter dicunt Laym. Sanchez Bonac. Wigandt Salm. Croix Lugo Azor. adversus Pontium Vivam etc. Tanto magis hoc currit, si qui passus est metum hujusmodi levem, tamen gravem apprehendisset (10). Dictum est 3. *ab extrinseco*, quia si fuisset ab intrinseco (v. g. si quis promitteret, timens ne cogereur ad solvendum debitum, aut ne in carceres conjiceretur) tunc iste tenetur ad sponsalia (11).

4. Dicitur 3. quod promissio sponsalium debet esse *mutua*. Hinc si alter sponsorum promittit, alter vero non, neuter eorum remanet obligatus (7) N. 844. — (8) ibid. — (9) ibid. — (10) l. 6. n. 844. quær. 3. — (11) n. 1053.

netur sponsalibus si interne dissentit, ut dicunt Bonac. Ronc. Holzm. et Anacl. Et idem puto dicendum, si filius nec assentit, nec dissentit, sed negative se habet; dum ad contrahendam aliquam obligationem requiritur positivus consensus. Nec obstat verbum textus *obligantur*: quia intelligi debet, (ut recte dicunt Bonac. et Salm.) quoties adest consensus internus (6). Advertendum 2. hoc procedere solum in casu quo promittunt parentes, non autem si promittunt alii, licet sint tutores, aut curatores: quia præfata legis dispositio tantum comprehendit parentes, qui pro filiis promittunt (7). Si tamen hujusmodi parentes promittunt pro filio absente, alii dd. ut Sanch. Pont. Ronc. Escob. Boss. etc. dicunt non sufficere filium certiorum factum promissioni non contradicere, sed amplius requiri, ut ratificet medio aliquo signo expresso, aut tacito. Hæc sententia est probabilis; sed probabilior est opposita Bonacina Palud. Castr. Conc. Sot. Salm. Sporer etc. quæ affirmat sufficere taciturnitatem filii absentis; et hujus sententiæ est etiam s. Thomas (8) qui dicit: *Robur habent (sponsalia) in quantum illi, inter quos contrahuntur, ad certatam debitam venientes non reclamant, et intelliguntur consentire quæ per alios facta sunt.* Et probatur etiam cit. cap. un. de Despons. in 6. ubi dicitur: *Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes eadem sponsalia, post scienter ratificaverunt tacite, vel expresse. Expresse intelligitur externe consentiente, tacite intelligitur non contradicente, ideoque dicitur ibi, Et idem est: in tantum dicitur ratificaverunt, quia agitur de re nomine alterius acta. Notant tamen Castrop. et Coninc. non sufficere, si filius casu sciat sponsalia a parente celebrata, et non contradicat: sed amplius re-*

5. Dicitur 4. *signo sensibili expressa*, quia non sufficit ad se obligandum taciturnitas sponsorum. Excipitur casus, si pater aut mater pro filio, aut filia præsentem et tacente promitteret, ut habetur ex cap. un. § fin. de Despons. impub. ubi dicitur: *Porro ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii si expresse consenserint, vel tacite; et præsentem fuerint, nec contradixerint, obligantur* (5). Advertendum tamen 1. hoc habere locum quoad forum externum, sed quoad conscientiam filius non te-

(1) n. 836. — (2) n. 837. — (3) n. 836. quær. 4. — (4) n. 837. in fin. — (5) n. 838.

(6) ib. v. id tamen. — (7) n. 838. et 839. — (8) in 4. dist. 27. q. 2. ad 1.

quiritur ut parens per se, aut per alium eum certiores faciat (1).

6. Hic quaeritur 1. an in dubio verborum aut signi promissionis sponsalium, sit potius favendum matrimonio, an libertati? Alii dicunt matrimonio, sed probabilius (ut dicit Viva) favendum est libertati (2). Quaeritur 2. an teneretur vi sponsalium qui diceret: *Non ducam aliam nisi te*? Quicquid dicant alii, verior sententia est et valde communior Laym. Castrop. Sanch. Escob. Boss. Holzm. Salm. Anacl., quæ docet istum non posse aliam ducere uxorem, sed non teneri ad illam ducendam. Teneretur tamen, ut dicunt Pontius Viva et Perez, si verba essent de presenti: *Nolo aliam nisi te* (3). Mittere anulum aut alia dona sponsalitia non inducunt sponsalium obligationem, nisi is esset regionis mos, ut docent communiter Sanch. Castrop. Conc. Bossius Busemb. etc. aut nisi præcessisset promissio alterius partis, et altera acceptasset anulum ab illa missum, ut communiter Castr. Busemb. Escob. Sanch. Sylvest. Holzm. et alii; aut si missus fuerit a parentibus cum illius consensu, ut recte subjungunt Sanchez Castrop. Boss. Mol. etc. Sponsalia autem celebrata inter eos quialiquo tenentur impedimento, sub conditione, si Papa dispensat, licet non sint valida, obligant tamen ad expectandum usque dum exitus videatur dispensationis, si ipsa de facili obtineri possit (4). Vide dicenda seq. punct. 3. n. 15. in fine.

7. Dicitur 5. et demum, *inter personas habiles*; hoc intelligitur quod non valeant sponsalia, si deest sponsis ætas præscripta, aut si inter eos aliquid subsit impedimentum (5). Hic notandum 1. promissionem matrimonii per verba de presenti inter impuberes valere pro sponsalibus; secus de puberibus, qui clandestine contraherent, nempe sine pa-

(1) l. 6. n. 839. dub. 2. — (2) n. 840. v. quando. — (3) n. 842. — (4) n. 843. — (5) n. 840.

rocho, et testibus; quia cum invalidus sit contractus ex se, dum ei obstat lex Tridentini, ille nullam partem obligationem. Intelligitur hoc tamen pro locis ubi Trident. receptum est, nam pro aliis locis sponsalia inita verbis aut signis de presenti (puta copula affectu maritali exhibita); transeunt in matrimonium (6). Notandum 2. inter sponsos non solum esse mortales actus impudicos, sed etiam pudicos, quoties ad id fiunt ut delectatio sensibilibus habeatur, eodem modo, ac sunt mortalia inter solutos, ut dictum est *Tr. 9. n. 2.*; nullus enim sponsorum (quicquid dicant alii) acquirit jus ad alterius corpus; unde sicut sponsis vetita est copula, ita etiam tactus, qui ideo permittitur, in quantum sunt ad illam ordinati; ita recte docent Lessius Bonac. Ronc. Conc. Suar. Viva Croix Mazot. et alii plures. Vix sponsis permitti possunt (ut dicunt La Croix Viva et alii) oscula illa, vel amplexus, quos mos patriæ permittit, modo non sint pressi, neque per notabile tempus protracti. Nec practice probabilis est opinio illorum aa. dicentium licitos esse sponsis tactus pudicos, si ipsi non intendant delectationem veneream, sed solam sensibilem; in hoc enim ordinarie adest periculum incidendi in veneream tam sensibili propinquam, aut saltem in prava desideria progrediendi ad veneream (7). Et sic etiam sub gravi prohibitum est sponsis se delectari de copula futura; cum, illa ipsis in presenti statu actualiter sit vetita (8). Vide dicta *Tr. 3. n. 51.*

PUNCTUM II.

DE SPONSALIIUM OBLIGATIONE.

8. *Quomodo, et quando sponsalia sint exequenda.*
9. *Quid si unus promittit duabus mulieribus.*
10. *An filius possit insciis parentibus se obligare.*

(6) n. 853. in fin. — (7) l. 6. n. 854 — (8) ib. in fin.

11. *Qui a sponsalibus recedit, etc. Et de pena apposita recedenti.*
12. *An debeatur legatum relictum sub conditione, si nubat, etc. aut si non nubat.*

8. Sponsalia obligant certe sub gravi ad contrahendum matrimonium: et si non est præfixum tempus, obligant statim, juxta sententiam veriorum Pontii Castrop. Ronc. Conc. Coninch. Salmant. etc. contra Sanchez Nav. Holzman etc. qui contendunt non obligare, nisi cum pars instat; sed ratio nostra est, quia omnes obligationes, ubi terminus præfixus non est, debent quamprimum adimpleri, ut exprimitur in *L. eum qui, § Quoties, ff. de verb. oblig.* ubi dicitur: *Quod sine termino præfixo debetur, statim debetur.* Probabiliter tamen dicunt Castrop. Coninch. Salm. etc., quod in casu quo altera pars commode posset pro matrimonio contrahendo instare, et taceret, tunc prudenter potest judicari consentire illam dilationi (1). Hoc valet quoad partes, sed quoad judicem, recte docent Sanchez cum s. Bonaventura s. Antonin. Navar. Concina Castrop. Holzm. Roncagi. Salm. et aliis communiter, quod ille non debet eos cogere ad matrimonium, si ex eo timeantur scandala, aut rixæ, ut exprimitur in *cap. 10. de Sponsalib.* ubi dicitur: *Ecclesiastica censura compellat, nisi rationabilis causa obstiterit.* Et ita declaravit etiam S. C. Et in dubio semper satius erit, ut dicunt Bus. Tamb. et Concina, evitare damna talis matrimonii, quam evitare damnum partis; unde si unquam pars renitens ideo excommunicata fuit, expedit ut iudex eam absolvat, quoties timetur ne futurum sit, ut hujusmodi nuptiæ malum exitum habeant (2).

9. Notandum 1. quod si quis sponsalia cum duabus contrahit, et secunda conscia erat sponsalium, quæ cum prima inita erant; matrimonium cum prima erit contrahendum. Si (1) n. 845. v. quær. igitur. — (2) n. 846.

vero erat inscia, aliqui dd. dicunt quod in casu quo copula intercessisset cum secunda, sponsus hanc ducere debet; sed communius et probabilius dicunt Nav. Sanch. Led. Bon. Ronc. Elbel, Laym. Soto, Holzm. Anacl. Croix, etc. in omni casu ducendam esse primam, quia promissio facta secundæ semper nulla est, et de re illicita, cum jam promissa fuerit priori sponsæ, ideoque non tenet, licet juramento firmata fuisset. An autem cum intercesserit copula cum secunda, debeat prior cedere ex æquitate? Alii affirmant; sed non improbabiler Holzm. Anacl. Gutt. et Pichler, sentiunt ne teneri quidem ad hoc primam, dum secunda sponsa imbecillitati suæ imputare debet incommodum talis damni (3).

10. Notandum 2. sponsalia inita a filiis, insciis parentibus, certe esse valida, ut declaravit Trid. *sess. 24. cap. 1. de Ref. matrim.* contra Lutherum, et Bucerum. Celebris illa quæstio est, an peccet graviter filius, qui invitis parentibus, matrimonium contrahit? In hoc quatuor adsunt sententiæ. *Prima* dicit peccare graviter, sive contrahit insciis, sive invitis parentibus; et hoc ratione gravium scandalorum et damnorum quæ cæteroquin ex hujusmodi matrimoniis oritura sunt; ita Pontius, Sylvius, Nav. Mol. Conc. Petrocor. et Ronc. *Secunda* autem sententia dicit filium teneri sub gravi obligatione parentes certiores facere, et etiam consilium accipere, alioquin eis gravem inferret injuriam; sed non teneri postea eorum consilio stare, cum non tenentur filii; juxta id quod docet s. Thomas (4), parentibus parere in iis quæ ad matrimonium spectant, cum in id totalis requiratur libertas; ita Vasq. Sanch. Barb. Laym. Bonac. Filliuc. Viv. etc. *Tertia* sententia dicit, quod quoties matrimonium non affert dedecus familiæ, et non adsit causa ob quam parentes juste contradicant, filius non peccat graviter (3) n. 868. — (4) 2. 2. q. 101. a. 5.

si uxorem ducit, aut nubit insciis parentibus; cum enim ille non teneatur eorum stare consilio, consequens est non posse esse gravem illius obligationem ut eos consulat; ita Cast. Bossius, Holz. Salm. Pichler, Elbel. Covar, Renzi, Led. Vict. Henr. Spor. Aver. Dicast., etc. *Quarta* sententia quasi cohærens cum tertia distinguit, et dicit: Si parentes juste vent filio aliquod matrimonium particulare, puta quia esset illud dedecori aut scandalo familiæ, tunc filius peccaret graviter, si illud contraheret. Et in casu quo esset dedecori familiæ, ille non tenetur sponsalibus contractis, etiam juratis, licet sponsam deflorasset, cum sufficiat tunc si tantum illam dotet, si potest; cum justitia non possit obligare ad actum qui sine peccato executioni mandari nequit. Secus autem dicunt, si pater sine justa causa impediret matrimonium; ita Laym. Delb. et Aversa (1). Cæterum omnes conveniunt communiter dd. ad excusandum filium in casibus sequentibus: nimirum 1. si pater injuste vetaret status conjugalis electionem, et filius esset in periculo incontinentiæ. 2. Si filius injuste a parentibus vexaretur. 3. Si pater longe abesset, et filius posset prudenter præsumere ejus consensum. 4. Si pater impediret matrimonium suo statui conveniens; nam cum in tali casu peccaret pater, non teneretur filius ei obedire, ut communiter dicunt Sanch. p. Sotus, Cordub. Boss. Gutt. Rebel. Viva, etc. 5. Si pater vellet filio uxorem indignam, infirmam, aut prævæ conditionis dare (2). Quæritur autem hic, an filius teneatur obedire parenti, qui jubet eum statum matrimoniale inire, aut uxorem a qua ipse abhorret, ducere? Plerumque ab omnibus negatur; sed Laym. Sanch. Bellarm. Sot. Petrocor. Croix, Bossius, et alii communiter excipiunt, si ob tale matrimonium gravis inimicitia dirimenda esset, aut

(1) l. 6. n. 849. — (2) ib. v. conveniunt.

parentes a magna paupertate per illud essent sublevandi; sed hoc intelligitur, quoties filio status matrimonialis esset assumendus; intelligi etiam debet, quoties illi non esset horror valde intolerabilis erga illam mulierem; charitas enim neminem potest obligare ad tantum, ut ei vivendum esset totam vitam suam cum uxore quam notabiliter horreret (3).

¶ II. Notandum 3. partem, quæ voluntarie a sponsalibus promissis recedit, amittere arrhas sponsalitates, et teneri amplius acceptas restituere cum refectione omnium damnorum, quæ ab hoc suo recessu emanant, Quocirca advertendum esse illicitam, et invalidam promissionem pœnæ quæ apponeretur in sponsalibus in recedentem, uti constat ex c. *Gemma de spons.* ubi hæc habentur: *Cum itaque libera matrimonia esse debeant et ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda, etc.* Itaque in tali casu qui recedit non tenetur ad præfatam pœnæ solutionem, licet promissionem juramento obfirmasset (4). Et si pœna unquam soluta sit, qui eam exigit, tenetur ad restituendum, uti sentit probabilior opinio Castrop. Soti, Boss. Guttier, Hurtad. Salm., etc. adversus Sanch. Less. Escob. Mol. et alios, quia illi nullus titulus est, quo eam sibi retineat; dum lex omnino irritat talem promissionem: ut expressum est in *L. fin. c. de Sponsal.* ubi dicitur: *promissio pœnæ ex utraque parte nullas vires habebit* (5). Hoc tamen currit quando pœna apponitur a sponsis, aut a sibi conjunctis, aut amicis, secus autem, si ab extraneo, ut notat communiter Sanch. Castr. Salm., etc. (6). Insuper currit, si pars juste recedit; sed si injuste repugnat matrimonium inire, licet sit probabilis sententia Sanch. Bonac. Boss. Conc. Becan., etc. ne teneri quidem ad eam pœnam, quia secus matrimonii libertas etiam ali-

(3) n. 850. — (4) n. 855. quær. 2. — (5) l. 6. n. 853. quær. 3. — (6) n. 853.

quam pateretur læsionem; attamen probabilior est opposita Pontii. Lay. Castropal. Suar. Vasq. Salm. Anacl. Ronc. Holz. etc., quia præfata pœnæ promissio non est prohibita neque jure naturali, nec positivo: non quidem naturali, cum æquum sit subijci pœnæ eum qui injuste recedit; libertas autem quæ in matrimonio requiritur, est libertas rationalis, non irrationalis: alias nunquam posset iudex censuris, aut carceribus cogere sponso ad contrahendum: nec positivo, nam (sicut affert Pontius) in *Novella* 18. expresse approbatur pœnæ impositio in recedentem injuste a sponsalibus. Et textus canonicus in cap. *Gemma*, superius relatus, debet intelligi de recessu justo, non autem de injusto (1). Advertendum etiam quod Benedictus XIV. in Bulla *Nimiam licentiam*, die 18 mai 1743. damnavit, et irrita declaravit pacta inter conjuges inita de non appellando a sententia pro matrimonii nullitate, adeo ut in nullo foro obligent nec interno nec externo, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ, præterquam in articulo mortis.

¶ 12. Sed quæritur hic, an legatum relictum puellæ sub conditione ut nubat certo juveni, ei debeatur, cum nubat alteri? Respondetur: per se loquendo non debetur, ut habemus ex *L. Titio, §. 1. ff. de Condit. et demonst.* dum illa jam libera restat ad acceptandas aut respuendas tales nuptias. Sed excipitur 1. si secus pater ei legitimam denegaret. 2. Si illud matrimonium esset indignum, quia tunc talis conditio reputatur ut turpis; ita communiter Laym. Mol. Ronc. Vasq. Salm. Boss. etc. cum Sot. Ronc. Si autem sponsus esset dignus sed pater puellæ vellet ut illa alteri nuberet, Pontius, etc. dicit tunc legatum ei non deberi ex sententia quam ipse tenet, non peccare filiam cum nubat personæ dignæ, licet invito parente; multi alii tamen, ut

(1) ib. quær. 4.

Bos. Sanch. Mol. Coninc. Guttier., etc. tenent oppositum, dicentes quod cum non possit puella, parente dissentiente nubere, parenti obtemperando, privari non debet legato (2). Si autem mulieri sit relictum legatum sub conditione, ne nubat, et illa nuberet, si ipsa est virgo, etiam ei debetur legatum: secus autem si est vidua (3).

PUNCTUM III.

DE SPONSALIU DISSOLUTIONE.

13. *Solvuntur sponsalia. I. Ob nuptias cum alio initas. An deobligatus restet nocens.*
  14. *II. Mutuo consensu, licet intercesserit juramentum. Quid de impuberibus.*
  15. *III. Ob impedimentum superveniens. An teneatur petere dispensationem.*
  16. *An disparitas dirimat sponsalia.*
  17. *An parentum dissensus.*
  18. *IV. Ob delictum atroc. An ob fornicationem; et an talis fornicatio malitiam contineat diversam.*
  19. *V. Ob notabilem mutationem, v. g. odii, aris alieni, morbi, etc. An ob novam hæreditatem. An si melior occasio, etc.*
  20. *VI. Ob discessum in longinquam regionem.*
  21. *VII. Ob terminum elapsum.*
  22. *VIII. An ob religiosam professionem aut ob Ordines sacros. An ob ingressum, etc.*
  23. *An si ante ingressum, etc.*
  24. *An peccet qui Sacris initiatur.*
  25. *An votum castitatis, aut sacros suscipiendi Ordines dirimat, etc.*
  26. *An requiratur iudicis auctoritas etc.*
  27. *Quænam probatio, etc. requiratur, etc.*
13. Dissolvuntur sponsalia ob sequentes causas. 1. Ob *matrimonium validum* ab alia parte contractum (4). Hoc certum est quoad partem innocentem; sed dubium fit, an etiam nocens liber a sponsalibus remaneat ex matrimonio a se contracto. Affirmant Sanch. Bonac. Laym. Wigandt, et alii, quibus etiam inclinatur Pontius, Castropal. Concin. Roncagl. Sylvii, Sal.

(2) l. 6. n. 853. quær. 4. — (3) l. 3. n. 930. v. dubit. 7. — (4) l. 6. n. 875.